

Warszawa, dnia 18 maja 2011 r.

RPO-668207-VII-720.8.1/11/JL

Informacja
o czynnościach przeprowadzonych z upoważnienia Rzecznika Praw
Obywatelskich w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie.

Działając z upoważnienia Rzecznika Praw Obywatelskich w dniu 3 marca 2011 r. do Policyjnej Izby Dziecka w Tarnowie, przy ul. Klikowskiej 107 (zwanej dalej Izbą, PID lub placówką), udali się przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji [dalej KMP] oraz reprezentant Biura Pełnomocnika Terenowego Rzecznika Praw Obywatelskich w Katowicach.

Przedstawiciele KMP sprawdzili na miejscu sposób traktowania nieletnich umieszczonych w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie, dokonując oceny pod względem ich ochrony przed torturami oraz innym okrutnym, nieludzkim lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania Izby z Kierownikiem Policyjnej Izby Dziecka w Tarnowie;
- dokonano oglądu wszystkich pomieszczeń i terenu Izby;
- w oparciu o przygotowany wcześniej kwestionariusz przeprowadzono na osobności rozmowę z nieletnim, który przebywał w Izbie w czasie wizytacji.

Dokonane w oparciu o powyższe czynności ustalenia wizytatorzy przekazali Kierownikowi Izby oraz wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto, po zakończeniu wizytacji zapoznano się z następującą dokumentacją: Prawami i obowiązkami nieletniego umieszczonego w Policyjnej Izbie Dziecka, Ramowym programem zajęć w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie, Regulaminem odwiedzin w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie, Protokołem kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniu 23 września 2010 r. przez Zespół Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na obszarze woj. małopolskiego.

2. Charakterystyka Izby.

Policyjna Izba Dziecka w Tarnowie podlega Komendzie Miejskiej Policji w Tarnowie i jest przeznaczona dla 19 osób.

W skład kadry placówki wchodzi: kierownik i 9 funkcjonariuszy Policji – wychowawców, w tym 3 funkcjonariuszki. Dwóch funkcjonariuszy ma wykształcenie wyższe pedagogiczne, 4 wyższe niepedagogiczne oraz 5 wykształcenie średnie. Dziewięciu funkcjonariuszy ma ponad 21 letni staż pracy w Policji.

Służba pełniona jest całodobowo przez co najmniej 2 funkcjonariuszy - wychowawców. W przypadku umieszczenia w Izbie nieletniej, czynności związane z jej osadzeniem wykonuje osoba tej samej płci pełniąca dyżur w placówce lub Komendzie Miejskiej Policji w Tarnowie.

W 2010 r. w PID przebywało 78 nieletnich, w tym 73 chłopców i 5 dziewcząt. W roku 2011, do dnia wizytacji w PID przebywało 16 nieletnich. W 2010 r. powyżej 5 dni przebywało 14 osób, a w 2011 jeden, natomiast najdłuższy pobyt osoby zatrzymanej w Izbie trwał 108 dni. Uwagę zwrócić należy na fakt, że czas zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka jest ściśle określony w art.40 § 6 i § 7 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.) [dalej u.p.n]. W literaturze podkreśla się, że cyt.: „Wydanie przez sąd rodzinny (sędziego rodzinnego) postanowienia o zatrzymaniu nieletniego w schronisku dla nieletnich uprawnia do zatrzymania nieletniego w policyjnej izbie dziecka na okres przekraczający 72 godziny. Niemniej jednak czas ten powinien jedynie obejmować okres niezbędny do przewiezienia zatrzymanego do schroniska dla nieletnich. Przetrzywanie nieletniego w policyjnej

izbie dziecka przez kilka dni (np. z powodu braku miejsc w schronisku dla nieletnich czy środka transportu) jest sprzeczne z treścią postanowienia o zastosowaniu środka tymczasowego” (Komentarz do art.40 u.p.n.[w:] P. Górecki, S. Stachowiak. Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz, Oficyna, 2007, wyd. IV. Stan prawny: 2007.04.02.).

Mając na uwadze zalecenia Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT) należy również zaznaczyć, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobytów nieletnich. W związku z tym CPT podkreśla, aby podejmować wszelkie możliwe działania zapewniające przestrzeganie w praktyce przepisów u.p.n. w zakresie pobytu nieletnich w tego typu placówkach.

Jak wynika z informacji uzyskanej od Kierownika Izby wszystkie zajęcia dydaktyczno – wychowawcze oraz sportowo – rekreacyjne, z których korzysta dany nieletni wpisywane są do zeszytu zajęć dydaktyczno – wychowawczych.

Ponadto, w placówce prowadzona jest współpraca ze szkołami polegająca na organizowaniu spotkań profilaktycznych nieletnich i rodziców z pedagogami. W ramach praktyk studenckich w 2010 r. 14 studentów ze szkół wyższych z województwa małopolskiego odbyło staż w PID.

3. Ogląd Izby.

Policyjna Izba Dziecka w Tarnowie usytuowana jest na dwóch kondygnacjach wolnostojącego budynku należącego do Komendy Miejskiej Policji w Tarnowie.

W skład pomieszczeń placówki wchodzi: dyżurka, pomieszczenie depozytowe, pomieszczenie izolacyjne, 4 pokoje dla nieletnich, umywalnia oraz jednoosobowa łazienka, świetlica, siłownia. Dodatkowo PID dysponuje spacernikiem.

Czynności związane z przyjęciem i zwolnieniem nieletniego odbywają się w dyżurce. W tym miejscu znajduje się większość dokumentacji związanej z funkcjonowaniem Izby, na ścianie zawieszono są: „Ramowy program zajęć w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie”, „Prawa i obowiązki nieletniego umieszczonego w Policyjnej Izbie Dziecka”, „Regulamin odwiedzin w Policyjnej Izbie dziecka w Tarnowie”.

W ciągu dnia wychowankowie spędzają czas w świetlicy, którą wyposażono w stoliki i krzesła, materac, podręczną biblioteczkę, czasopisma, gry planszowe oraz telewizor. W świetlicy organizowane są zajęcia kulturalno – oświatowe dla nieletnich, a także spożywane są posiłki. Natomiast zajęcia na świeżym powietrzu organizowane są na polu spacerowym wyposażonym w sprzęt do piłki koszykowej. Dodatkowo do dyspozycji nieletnich pozostaje siłownia, w której ustawiono atlas do ćwiczeń siłowych, rowerek, drabinkę oraz grę stołową „piłkarzyki”.

Czysta oraz brudna bielizna pościelowa i odzież dla nieletnich przechowywana jest w pomieszczeniu depozytowym – czysta w szafach, brudna w koszach. Ponadto w pomieszczeniu tym umieszczono półki i wieszaki z numerkami, na których przechowywane są rzeczy osobiste nieletnich. Pokój ten służy również za magazyn środków czystości.

W placówce zorganizowano 4 sypialnie, w tym 2 sypialnie 5-osobowe (jedną dla chłopców i jedną dla dziewcząt), 2 sypialnie 4-osobowe dla chłopców oraz 1-osobowe pomieszczenie izolacyjne. Sypialnie wyposażone są w tapczany z materacami, utrzymanymi w bardzo dobrym stanie. Każdy z nich przytwierdzony jest na stałe do podłoża. W celu uniemożliwienia nieletniemu samowolnego oddalenia się i kontaktowania z osobami nieupoważnionymi na oknach zainstalowano kraty od zewnątrz. W pomieszczeniach działa wentylacja grawitacyjna umożliwiająca właściwą cyrkulację powietrza, a grzejniki centralnego ogrzewania zapewniają odpowiednią temperaturę powietrza.

W pomieszczeniu sanitarno-higienicznym zamontowano: umywalkę, zabudowane stanowisko prysznicowe oraz kabinę ustępową. Przy umywalce zamontowano półkę z ponumerowanymi przegródkami na przybory toaletowe dla nieletnich. W drugiej łazience znajduje się jedynie jedno stanowisko prysznicowe.

W placówce zainstalowano również system przyzywowo-alarmowy.

W Izbie nie zamieszczono adresów instytucji stojących na straży praw nieletnich, natomiast dostępny jest adres do sądu rodzinnego.

4. Rozmowy z nieletnimi.

W dniu wizytacji w Izbie przebywał jeden nieletni, umieszczony w Izbie w związku z podejrzeniem popełnienia czynu karalnego. Przedstawiciele KMP przeprowadzili z nim indywidualną rozmowę, która odbywała się w sposób uniemożliwiający osobom postronnym zapoznanie się z treścią odpowiedzi udzielanych przez chłopca.

Rozmówca nie zgłaszał zastrzeżeń co do traktowania przez funkcjonariuszy Policji w czasie zatrzymania, umieszczenia i pobytu w Izbie. Został zapoznany z rozkładem zajęć, prawami i obowiązkami oraz prawem wniesienia zażalenia na zatrzymanie do sądu rodzinnego, jak również o przyczynach zatrzymania.

Warunki bytowe i wyżywienie ocenił jako dobre. Wskazał, że zapewniono mu dostęp do codziennych natrysków. Zwrócił natomiast uwagę, że nie otrzymał szczoteczki i pasty do zębów, mydła oraz szamponu. Otrzymał natomiast stosowną do pory dnia odzież zastępczą w postaci dresu i bielizny.

Z wyjaśnień udzielonych przez kierownika Izby wynika, iż nieletni poinformował funkcjonariusza, że nie będzie korzystał z szamponu, ponieważ ma włosy zaplecione w dredy i wymagają one specjalnych zabiegów kosmetycznych. Mydła natomiast nie wydaje się każdemu nieletniemu z osobna, gdyż znajduje się ono w łazience w odpowiednim pojemniku na mydło w płynie.

5. Analiza dokumentacji Izby.

W Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie jest opracowany regulamin odwiedzin oraz program zajęć. Nie ma natomiast sporządzonego regulaminu izby, o którym jest mowa w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2001 roku w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka (Dz. U. z 2002 r. Nr 10, poz. 104) (dalej: rozporządzenie).

W regulaminie odwiedzin przedstawiciele KMP dopatrzyli się niedozwolonych zapisów. W punkcie 6 lit. c wprowadzono ograniczenie dotyczące odwiedzin w postaci: odmowy jego udzielenia przez funkcjonariusza w sytuacji „dużego stanu zatrzymanych” oraz w lit. e „w przypadku nieletnich oczekujących na miejsce w placówce resocjalizacyjnej, pierwsze odwiedziny mogą nastąpić po upływie **dwóch tygodni** od przyjęcia do PID”. Należy podkreślić, iż żadne przepisy obowiązującego

prawa nie zezwalają na takie ograniczenie prawa przysługującego nieletniemu. Zgodnie z **Zaleceniami Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), zawartymi w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3]** policyjne izby dziecka nie są odpowiednio przygotowane na dłuższe pobyty. CPT zaleca więc, aby władze polskie zrobiły wszystko w celu zapewnienia przestrzegania w praktyce przepisów prawnych podczas pobytu dzieci w policyjnych izbach dziecka (par. 10). Tymczasem zapis w regulaminie odwiedzin wskazuje, iż władze PID-u uznają bardzo długie pobyty (ponad dwutygodniowe) za normę i zgodne z prawem.

Wątpliwości budzi również zapis zawarty w punkcie 4 regulaminu odwiedzin mówiący, iż odwiedziny rodziców odbywają się w obecności jednego z funkcjonariuszy. Należy więc uznać, że jest to zasada, a nie wyjątek od reguły. Obecność funkcjonariuszy podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego jest naruszeniem jego prawa do ochrony tajemnicy komunikowania się, którą to gwarantuje mu Konstytucja RP w art. 49.

W dokumencie określającym prawa i obowiązki nieletniego umieszczonego w policyjnej izbie dziecka w punkcie V zawarto katalog stosowanych kar. Zapisano tam m.in. wpisanie do akt nieletniego, wyszczególnienie negatywnego zachowania w pismach kierowanych do szkół, sądów rodzinnych i placówek związanych z pobytom nieletniego, izolowanie nieletniego w wieku do lat 14 do 12 godzin oraz izolowanie nieletniego powyżej 14 lat do 24 godzin. Należy wskazać, iż rozporządzenie w § 6 wskazuje na zamknięty katalog środków oddziaływania wychowawczego w PID – ustną pochwałę lub upomnienie. Opisane wyżej kary nie mieszczą się w tym katalogu i natychmiast powinno zaprzestać się ich stosowania, ponieważ są one niegodne z obowiązującymi przepisami prawa. Izolowanie nieletniego nie może być traktowane jako kara, gdyż jest to środek mający zastosowanie jedynie w sytuacji zagrożenia życia lub zdrowia nieletniego lub innych osób. Analogiczna sytuacja dotyczy katalogu nagród.

W 2010 r. w Izbie miały miejsce 2 wydarzenia nadzwyczajne – dokonanie czynnej napaści na funkcjonariuszy pełniących służbę przez czterech nieletnich

umieszczonych w PID oraz usiłowanie popełnienia samobójstwa przez nieletniego. W roku 2011 do dnia wizytacji nie miało miejsce żadne wydarzenie nadzwyczajne.

W roku 2010 oraz 2011 nie odnotowano żadnych skarg nieletnich na funkcjonariuszy pracujących w placówce.

W Protokole kontroli sanitarnej przeprowadzonej w dniu 23 września 2010 r. przez Zespół Państwowej Inspekcji Sanitarnej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji na obszarze województwa małopolskiego nie wskazano na występowanie jakichkolwiek nieprawidłowości.

6. Wnioski i zalecenia.

Na podstawie przeprowadzonych czynności, członkowie Krajowego Mechanizmu Prewencji stwierdzili, że - generalnie rzecz biorąc - w Policyjnej Izbie Dziecka w Tarnowie prawa nieletnich są przestrzegane.

Po przeanalizowaniu dokumentacji, obejrzeniu pomieszczeń Izby oraz przeprowadzeniu rozmowy z nieletnim przebywającym w Izbie stwierdzono, że w celu poprawy stanu przestrzegania praw przysługujących nieletnim należy:

1. wyeliminować przypadki przetrzymywania nieletnich ponad ramy czasowe określone w art. 40 u.p.n.;
2. wyeliminować praktykę stosowania kar i nagród niezgodnych z rozporządzeniem wskazanym w pkt. 5 niniejszej Informacji;
3. wprowadzić odpowiednie zmiany w Regulaminie odwiedzin wskazane w pkt. 5 niniejszej Informacji;
4. sporządzić regulamin Izby przewidziany w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2001 roku w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka (Dz. U. z 2002 r. Nr 10, poz. 104);
5. zamieścić w widocznym miejscu adresy instytucji stojących na straży prawa nieletnich, w szczególności Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Komendant Miejski Policji w Tarnowie pozytywnie odniósł się do wystosowanych zaleceń. Poinformował BRPO o opracowaniu regulaminu, który organizuje pracę PID – u zgodnie z rozporządzeniem MSWiA z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka. Ponadto z regulaminu PID-u wykreślono zapisy o stosowaniu nagród i kar niezgodnych z przepisami prawa, jak również wprowadzono rekomendowane zmiany w zakresie odwiedzin nieletnich. W świetlicy umieszczono informację o możliwości kontaktowania się z: Rzecznikiem Praw Dziecka, Rzecznikiem Praw Obywatelskich oraz Helsińską Fundacją Praw Człowieka.